

УДК 351.74 : 378

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.92>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Завістовський О.Д.,*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-0126-5102***Король К.С.,***викладачка кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-7084-460X*

Завістовський О.Д., Король К.С. Актуальні проблеми професійної підготовки поліцейських в умовах воєнного стану.

У статті розглянуті важливі проблемні питання необхідності корегування сучасних освітніх програм фахової підготовки поліцейських до виконання завдань в умовах бойових дій. Розглядаються шляхи вдосконалення професійної підготовки, серед яких акцентується увага на необхідності затвердження стратегії підготовки поліцейських кадрів, серед основних завдань якої буде необхідність підготовки поліцейських, готових до служби в умовах, максимально наближених до бойових, у населених пунктах, які наближені до лінії бойового зіткнення та на деокупованих територіях. Наголошується, що освітні програми підготовки поліцейських у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання повинні передбачати набуття у майбутніх поліцейських навичок тактичної медицини в умовах бойових дій, поведіння при артилерійських обстрілах, в рамках тактико-спеціальної підготовки поведіння із військовополоненими і при контакті із диверсійно-розвідувальною ворожою групою тощо, взагалі оволодіння навиками роботи в екстремальних умовах. Зауважено, що освітні програми підготовки поліцейських розроблялися й вдосконалювалися у мирний час й у період збройного конфлікту та повномасштабної агресії росіян потребують суттєвого корегування у бік підготовки до служби в поліції у відповідних умовах.

Окремий наголос у статті стосується необхідності активного впровадження моделювання на навчальних полігонах тощо для поліцейських екстремальних ситуацій, що можуть виникнути внаслідок бойових дій – артилерійські обстріли та алгоритм дій поліцейського в таких умовах, надання домедичної допомоги мирним громадянам у випадку отримання мінно-вибухових травм тощо. Також доцільним є моделювання

ситуацій поведіння із військовополоненими, контакту з диверсійно-розвідувальними ворожими групами. Наголошені зміни необхідні, оскільки поліцейські, які служать у населених пунктах, які близькі до зони бойового зіткнення або відстань від неї дозволяє росіянам застосовувати ствольну чи реактивну артилерію, зіштовхуються із безліччю проблем, які нетипові для служби в поліції у мирний час.

Ключові слова: Воєнний стан, професійна підготовка, тактична медицина, дії поліцейського при обстрілах, освітні програми, мінно-вибухові травми.

Zavistovsky O.D., Korol K.S. Actual problems of police training in the conditions of the state of martial law.

The article deals with the important problematic issues of the need to adjust modern educational programs for training police officers for combat conditions. Ways of improving such training are considered, among which attention is focused on the need to approve a strategy for the training of police personnel, among the main tasks of which will be the need to train policemen who are ready to serve in conditions as close as possible to combat, in settlements that are close to the line of combat confrontation, on de-occupied territories. It is emphasized that educational programs for the training of police officers in institutions of higher education with specific training conditions should provide for the acquisition by police officers of tactical medicine skills in combat conditions, handling during artillery fire, as part of tactical special training for dealing with prisoners of war or skills in extreme conditions of contact with subversives. – reconnaissance enemy group, etc. It was noted that the educational programs for the training of police officers were developed and improved in peacetime and during the period of armed conflict and full-scale aggression of the

Russians, and need significant adjustment in the direction of training for police service under appropriate conditions.

A separate emphasis in the article concerns the need for active implementation of simulations on training grounds, etc., for extreme police situations that may arise as a result of hostilities – artillery fire and the algorithm of actions of a police officer in such conditions, providing first aid to civilians in case of mine-explosive injuries, etc. It is also expedient to model situations of treatment of prisoners of war, contact with sabotage and reconnaissance enemy groups. The highlighted changes are necessary because police officers who serve in settlements that are close to the combat zone or at a distance from it that allows the Russians to use barrel or rocket artillery, face a variety of problems that are not typical for police service in peacetime.

Key words: Martial law, tactical medicine, actions of a police officer during shelling, educational programs, mine and explosive injuries.

Постановка проблеми. В сучасних умовах можна стверджувати, що не сам факт воєнного стану як особливого правового режиму, а бойові дії і війна з російським агресором та її наслідки мають фундаментальний вплив на суспільне і державне життя в Україні. Навіть після завершення активних бойових дій фактори війни ще десятиліттями матимуть свій залишковий вплив. Територія України залишиться (і є зараз) самою замінованою країною у світі, де випадково будуть ще багато років (враховуючи, що ще знаходяться артилерійські снаряди чи бомби часів Другої світової) вбивчі знахідки; у населення «на руках» через війну залишиться величезна купа вогнепальної зброї (автоматичної, гранат тощо); війна залишить свій травматичний слід на мільйонах українців (слухною, до речі, є теза, якщо раніше ветерани жили у мирному цивільному суспільстві, то тепер цивільні люди будуть жити у суспільстві ветеранів). Названі фактори треба враховувати в майбутньому під час здійснення підготовки поліцейських (первинної професійної, підготовки поліцейських у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, а саме в рамках проходження тактико-спеціальної, медичної, психологічної підготовки тощо).

Водночас, в наш час екстремальні умови в діяльності поліції (якщо розглядати це як «процес взаємодії поліцейського з екстремальними ситуаціями, які в свою чергу характеризуються як неочікувані, раптово виникаючі небезпечні обставини, особливість яких, полягає у невідзначеності, складності прийняття рішення, гострою конфліктністю, стресовим станом та несуть загрозу життю і здоров'ю поліцейського»

[1, с. 113], й серед ситуацій екстремальних виділяють й воєнного характеру) внаслідок бойових дій значно ускладнилися й стали набагато небезпечнішими за часи до повномасштабного вторгнення росіян (хоча, знову ж таки, ті умови були небезпечнішими за часи до АТО/ООС). Життєва необхідність виникла у актуальній та якісній підготовці поліцейських щодо алгоритму його дій в умовах артилерійських обстрілів або ракетно-бомбових ударів як на прифронтовій зоні, так і у умовному глибокому «мирному» тилу, й алгоритм дій як по відношенню до самого поліцейського (дії щодо мінімізації можливої шкоди своєму життю), так і щодо цивільного населення, яке знаходиться у епіцентрі обстрілів (щоб врятувати інших). Особливої уваги треба приділяти домедичній підготовці чи тактичній медицині поліцейських, особливо враховуючи специфіку надання цієї допомоги при мінно-вибухових пораненнях тощо. Ще одним специфічним і унікальним досвідом діяльності поліцейських в умовах воєнного стану і активних бойових дій стала «взаємодія» із російськими військовополоненими, відповідно, виникає потреба у підготовці до спілкування із ними тощо. Іншу проблему, яку ми згадаємо, можна сформулювати як необхідність у приділенні уваги під час підготовки поліцейських в рамках тактико-спеціальної підготовки щодо алгоритмів спілкування із ветеранами війни (не для кого не секрет, що усі жахи війни залишають свій травматичний відбиток, що у кожного проявляється по-різному), оскільки вони потребуватимуть (і вже потребують) особливого до себе ставлення внаслідок впливу усього того, через що ці люди пройшли.

Метою статті є встановлення шляхів покращення професійної підготовки поліцейських та їх готовності до виконання службових обов'язків за умов дії правового режиму воєнного стану.

Стан опрацювання проблематики. Проблеми професійної підготовки працівників правоохоронних органів висвітлювалися у працях М. Ануфрієва, О. Комісарова, В. Бабенка, Е. Єрьоменка, С. Бутова, Г. Васильєва, І. Закорка, В. Пліска, Б. Шаповалова та інших. Проблематику підготовки поліцейських в умовах воєнного стану було висвітлено у працях наступних дослідників: Ю. Барабаша, Т. Дрозда, В. Поливанюка, В. Покайчука, Т. Вайди, С. Засунька, Д. Тініна, О. Завістовського, І. Кириленка, О. Комісарова, М. Кучерявенка, К. Пасинчука, Х. Ярмака та інших [2–9].

Викладення основного матеріалу. Першим аспектом, який вважаємо за доцільне торкнутися в даному дослідженні, є актуальні питання нормативно-правового регулювання сфери фахової підготовки поліцейських. Відповідно до аналізу чинних нормативно-правових актів,

норми щодо вимог до поліцейських відображені в Законі України «Про Національну поліцію». Так, ст. 49 містить вимоги до кандидатів на службу в поліції, а у ст. 72 вказано, що професійне навчання поліцейських може складатися з таких елементів, як первинна професійна підготовка, підготовка в закладах вищої освіти (в Законі, зауважимо, використовується термін вищі навчальні заклади, що суперечить термінології Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту») із специфічними умовами навчання; післядипломної освіти та службової підготовки [10]. При цьому норми Закону деталізуються у наступних підзаконних актах: у Положенні про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції 2016 р.; Положенні про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України 2016 р. та в інших актах. Загалом, можна говорити про певні позитивні зрушення в питанні нормативно-правової бази щодо підготовки поліцейських, наприклад, вказуючи на затвердження Змін до Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських. У вказаних змінах йде максимальний акцент на необхідність підготовки та оцінки готовності поліцейських (особливо важливо, курсантів) до служби в екстремальних умовах, здійснення психологічного добору поліцейських до підрозділів, які беруть участь у відсічі і стримуванні збройної агресії російської федерації на території України, забезпеченні публічної безпеки і порядку на деокупованих територіях [11]. Водночас, на сьогодні, необхідно затвердити стратегію підготовки поліцейських кадрів, серед завдань якої визначити необхідність підготовки у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання курсантів, які зможуть нести службу в умовах, максимально наближених до бойових, у населених пунктах, які наближені до лінії бойового зіткнення, на деокупованих територіях. І у плані реалізації такої стратегії визначити необхідність змін до освітніх програм та компонентів цих програм, які б таку підготовку забезпечували. Це стосується домедичної, психологічної, тактико-спеціальної підготовки тощо.

Зазначене вище завдання в умовах сьогодення актуальне, оскільки для працівників поліції, які діють в умовах воєнного стану та збройного конфлікту, додалося багато важливих і небезпечних для життя і здоров'я завдань, що стосуються забезпечення правопорядку та допомоги громадянам. Так, наприклад, поліцейські можуть доправляти гуманітарну допомогу у населені пункти, що знаходяться на лінії бойового

зіткнення, громадянам, які потребують допомоги внаслідок обставин активних бойових дій. Поліцейські регулярно фіксують воєнні злочини росіян, виконують в умовах відсічі повномасштабної агресії росіян загальні та спеціальні завдання правоохоронного й захисного характеру [12, с. 247]. Враховуючи обставини, під час підготовки поліцейських варто багато уваги приділяти тому, щоб поліцейські отримували практичні навички щодо надання домедичної допомоги при мінно-вибухових пораненнях, оскільки росіяни регулярно вчиняють воєнні злочини, обстрілюючи зі ствольної та реактивної артилерії житлові квартали населених пунктів, а зведені загони поліції часто ставали першими до прибуття медиків, хто взаємодіяв із пораненими від снарядів громадянами.

Майже усі освітні програми підготовки поліцейських були розроблені й відточувалися та видозмінювалися в умовах мирного життя. Але внаслідок повномасштабної збройної агресії в Законі України «Про Національну поліцію» додалися норми про права поліцейських перевіряти документи особи (вимагати в особи пред'явлення нею документів) у випадку, якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених, також поліцейські отримали право зупиняти транспортний засіб, якщо є наявна інформація, яка свідчить про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених. Поліцейські в умовах воєнного стану також можуть конвоювати в тому числі й військовополонених.

І. Голопич зауважує, що курсантів варто ознайомлювати із інструкцією щодо поведінки з військовополоненими, вивчати алгоритми спілкування з ними, а з метою закріплення необхідних навичок використовувати серед методів навчання ситуативні завдання, які курсанти будуть виконувати під час заняття. Дослідник наводить конкретне завдання: «Змодельуйте ситуацію: Ви захопили військовополоненого. Після того як ви здійснили обшук (вилучили у нього боєприпаси, документи й особисті речі) Вам необхідно заповнити стандартну анкету «форма DD-2745» за якою з ним далі будуть працювати офіцери розвідки/контррозвідки. В анкеті обов'язково вказуються місце та обставини полону, а також підрозділ, який виконав затримання та первинний обшук. Бланк анкети має три майже однакові частини, на які розривається після заповнення: розділи А, В та С. Дотримуючись правил професійної етики, проведіть опитування військовополоненого й заповніть анкету. Які види запитань Ви будете використовувати? Сформулюйте й запишіть запитання до військовополонених відповідно до даних, які

Ви маєте заповнити в анкеті» [13, с. 178]. Зауважимо, що у конкретній задачі поліцейські, ймовірно, самі знешкодили військового країни агресора. До речі, також під час змін у освітніх програмах поліцейських має враховуватися той фактор, що поліцейські будуть зустрічатися в екстремальних умовах не лише з озброєними правопорушниками, але й професійними російськими військовими (які або «заблукали» й вийшли на підконтрольні Україні території, що для поліцейських буде набагато краще, аніж зустрітися із високопрофесійною елітною диверсійно-розвідувальною групою росіян).

В контексті усього зазначеного вважаємо за доцільне ввести у освіті програми підготовки поліцейських такий компонент, як тактична медицина. Загалом, тактичну медицину можна охарактеризувати як навички надання догоспітальної допомоги в умовах бойової обстановки, коли головним завданням є стабілізувати стан пораненого й врятувати життя людини, також це передбачає набуття навичок з евакуації поранених з місця бойових дій. В рамках впровадження нових компонентів освітніх програм підготовки поліцейських варто здійснювати поєднання таких дисциплін, як вогнева підготовка, тактико-спеціальна підготовка із засвоєнням навичок тактичної медицини. В комплексі поліцейський має бути готовий в бойових умовах протистояти (вогнева відсіч) озброєним представникам регулярних військ росіян (як вже зазначалося, наприклад, у випадку зустрічі із диверсійно-розвідувальною групою або якщо натрапити на групу російських військових, які збилися із власних координат тощо), у випадках обстрілів тощо, а також готовий до надання раненим в умовах бойових дій домедичної допомоги [14, с. 154]. Важко переоцінити важливість набуття поліцейськими таких навичок, оскільки саме вони беруть також участь в евакуації цивільних громадян із зон бойових дій, лінії бойового зіткнення.

Висновки. Здійснивши дане дослідження, можемо підвести підсумок та виділити наступні висновки:

1) Нормативно-правова база, що стосується підготовки поліцейських потребує значного доопрацювання в контексті адаптації підзаконних актів до умов збройного конфлікту та фактично повномасштабної війни з усіма її наслідками. Необхідно розробити й втілити в життя стратегію підготовки поліцейських кадрів, де одним із ключових завдань буде підготовка у закладах вищої освіти із специфічними умовами курсантів, які зможуть нести службу в умовах, максимально наближених до бойових, у населених пунктах, які наближені до лінії бойового зіткнення, на деокупованих територіях. А у плані реалізації такої стратегії варто встановити необ-

хідність змін до освітніх програм та компонентів освітніх програм, які б таку підготовку забезпечували. Це стосується медичної (наприклад, тактична медицина як компонент освітньої програми)), психологічної, тактично-спеціальної підготовки тощо;

2) Освітні програми підготовки поліцейських у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання повинні передбачати набуття у поліцейських навичок тактичної медицини в умовах бойових дій, поведження при артилерійських обстрілах, в рамках тактико-спеціальної підготовки поведження із військовополоненими або навички у екстремальних умовах контакту із диверсійно-розвідувальною ворожою групою тощо. Освітні програми підготовки поліцейських розроблялися й вдосконалювалися у мирний час й у період збройного конфлікту та повномасштабної агресії росіян потребують суттєвого корегування у бік підготовки до служби в поліції у відповідних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шевченко Т.В. Екстремальні умови під час виконання повноважень поліцейськими та їх вплив на забезпечення особистої безпеки поліцейського. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 6. С. 110–114. URL: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.6.17>.
2. Zavistovskyi, O.D. (2023). Implementation of information technologies in the professional training of future police officers in higher educational institutions of education. *Publishing House "Baltija Publishing"*. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/290/7922/16752-1>.
3. Pokaichuk, V.Y., Tinin, D.G., & Zavistovskyi, O.D. (2024). Features of service and combat activities of educational institutions with specific learning conditions of the mia system in consolidated forms with the state border service of Ukraine in the controlled border district ogo's martial state regime: current. *Publishing House "Baltija Publishing"*. URL: <file:///C:/Users/Asus/OneDrive/Documents/%D0%9D%D0%90%D0%A3%D0%9A%D0%90/%D0%9F%D0%A3%D0%91%D0%9B%D0%98%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%98%D0%98/1.%20%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F/2.%20%D0%94%D0%94%D0%A3%D0%92%D0%A1%20-%202024/479-Chapter%20Manuscript-26797-1-10-20240705.pdf>.

4. Boltivets, S., Dikhtiarenko, Z., Zavistovskyi, O., & Rebryna, A. (2022). Strengthening the mental health of Combat Horting athletes (school and student youth, cadets) in conditions of armed and informational aggression (experimental work). *Ensuring Standards of Quality of Life in a Turbulent World. Monograph. Opole: The Academy of Applied Sciences–Academy of Management and Administration in Opole*, 568–582.
5. Шаповалов Б.Б., Завістовський О.Д. Інформаційно-аналітичне забезпечення формування готовності правоохоронців до дій в екстремальних ситуаціях (на прикладі поліцейського хортингу). Міжнародна науково-практична конференція. Застосування інформаційних технологій у підготовці та діяльності сил охорони правопорядку – Збірник тез доповідей (м. Харків, 15 березня 2021 р.). Харків. 2021. С. 79-80.
6. Поливанюк В.Д., Бодирев Д.А., Завістовський О.Д. Правові та методичні основи організації вогневої та фізичної підготовки працівників територіальних органів Національної поліції України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал, 2021. Спеціальний випуск, № 2 (116). С. 672–676. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/9032>.
7. Тінін, Д., & Завістовський, О. (2024). Питання вдосконалення мовлення під час фахової підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. *Матеріали конференцій МЦНД*, (19.01.2024; Кривий Ріг, Україна), 236–238. URL: <https://archive.mcmd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/975>.
8. Завістовський, О.Д. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних ситуаціях. In *The III International Scientific and Practical Conference «Theories, methods and practices of the latest technologies», November 07–09, Tokyo, Japan. 387 p.* (p. 126). URL: <https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5624/1/166852046996524.pdf#page=127>.
9. Завістовський О.Д., Король К.С. (2023). Використання соціальних мереж під час проведення відбору кандидатів для проходження служби в підрозділах поліції України. *Матеріали конференцій МЦНД*, (24.11.2023; Вінниця), С. 232–234. URL: <https://archive.mcmd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/836/848>.
10. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#n1123>.
11. Зміни до Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: Затв. Наказом Міністерства внутрішніх справ України 15 червня 2023 року № 393. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0912-23#Text>.
12. Ковбаса В.М., Кусько Р.В., Дрозд Т.В. Діяльність Національної поліції в умовах воєнного стану: окремі проблемні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022, № 6. С. 245–248.
13. Голопич І.М. Підготовка майбутніх поліцейських до професійного спілкування з військовополоненими. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр./ МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Харків: ХНУВС, 2022. С. 177-178.
14. Топчій А.О., Найда В.О. Тактична медицина в системі підготовки правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр./ МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. С. 153–154.